

Fotoğraf: Evrensel Gazetesi Arşivi

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ İSTANBUL ŞUBE BAŞKANI Av. GÜLSEREN YOLERİ İLE

Her yönüyle infaz yasası

Röportaj: Süheyla Ağkoç

Pandemi gerekçe gösterilerek görüşülmesi öne çekilen infaz yasası, sonuçları itibarıyla bir af uygulaması olarak algılansa da başta eşitlik ilkesine aykırılık olmak üzere toplumun gözünden kaçan bir çok kalıcı düzenlemeyi de beraberinde getirdi.

Dergimizin bu ayki dosya konusu, Covid-19 pandemisi. Bu sayıda pandemi gerekçesiyle erkene çekilen infaz yasası düzenlemesini konuşalım istedik. Yasalaşması süreci de dahil olmak üzere düzenlemeden söz edebilir misin?

Uzun süredir kamuoyunun ve tüm mahpusların bir af beklentisi vardı. Özellikle seçim dönemlerinde daha çok tartışılır; sıklıkla bize de sorulurdu “bu sefer çıkar mı?” diye. Bu düzenleme gündeme geldiğinde bu beklenti ile

Dr. Hekim Sözü Yayın Kurulu Üyesi

örtüştü ve sonuçları itibarıyla af gibi de yansıdı kamuoyuna. Düzenlemenin görüşülme tarihi salgın gerekçesi ile öne çekildi. Birikmiş af beklentileri ile birleşince bu yasa, birincisi af boyutuyla, ikincisi de Covid’e karşı önlem boyutuyla tartışıldı daha çok.

Ancak yasa görüşmelerinin öne çekilmesinde, özellikle yasanın kapsamını değerlendirdiğimizde, iktidarın faydacı davrandığını, asıl önemli konuların arka planda kalmasını sağladığını görüyoruz. Düzenleme 90 bin civarı mahpusun serbest kalmasına yol açtı, ancak yapılan kalıcı değişikliklerle,

var olan sorunlar mahpuslar aleyhine güçlendirildi. Aslında iktidarın normal koşullarda kabul ettirmekte zorlanacağı bazı düzenlemeleri, Covid baskısı altında topluma daha kolaylıkla kabul ettirmesi gibi bir sonuç ortaya çıktı. Ceza infazında getirdiği önemli değişiklikler arka planda kaldı.

Farklı iki konunun aynı potada tartışılması karmaşaya da neden oldu. Yasaya itiraz edenler covid karşısında mahpusların içerde kalmasını savunuyor gibi tepkiyle karşılaştı. Nitekim mesele eğer Covid’e karşı mahpusların yaşam ve sağlık hakkının korunması

ise mahpusun hangi suçtan tutuklu veya hükümlü olduğu ayrımı yapmanız beklenir. Yok eğer af ya da kalıcı bazı değişiklikler yapılacaksa daha farklı tartışmalar yürütmeniz gerekir ki bu noktada ceza infazına ilişkin ilkeler, hukuk ve insan hakları ilkeleri vs tartışsınız. Devletin kişilere ve topluma karşı işlenmiş suçları affetme yetkisi var mı yok mu, bunu tartışıyor olurduk mesela.

Ancak devlet ne yaptı; kendisine karşı işlenmiş suçları kapsam dışında bıraktı, topluma ve bireylere karşı işlenmiş suçların faillerini "af" kapsamına almış oldu. Cinsel suçları dışarıda bırakıyorum, dedi ancak adi suçlarda ceza infaz oranının düşürülmesi ve denetimli serbestlikten yararlanma koşullarının iyileştirilmesi gibi nedenlerle cinsel suç failleri de bu yasadan yararlandırılmış oldular. Dolayısıyla burada da ikiyüzlü bir tutumdan söz etmek mümkün.

Covid baskısı altında biz ne affı tartışmış olduk, ne eşitlik ilkesi meselesinde itirazlarımızı hakkıyla savunabildik, ne de toplum kalıcı değişiklikler olduğunu anlayabildi. Sanki sadece Covid'e karşı önlem alınıyormuş gibi bir algı yaratıldı. Nihayetinde karşımıza sakıncalarını zaman içinde daha fazla göreceğimiz bir yasa paketi gelmiş oldu.

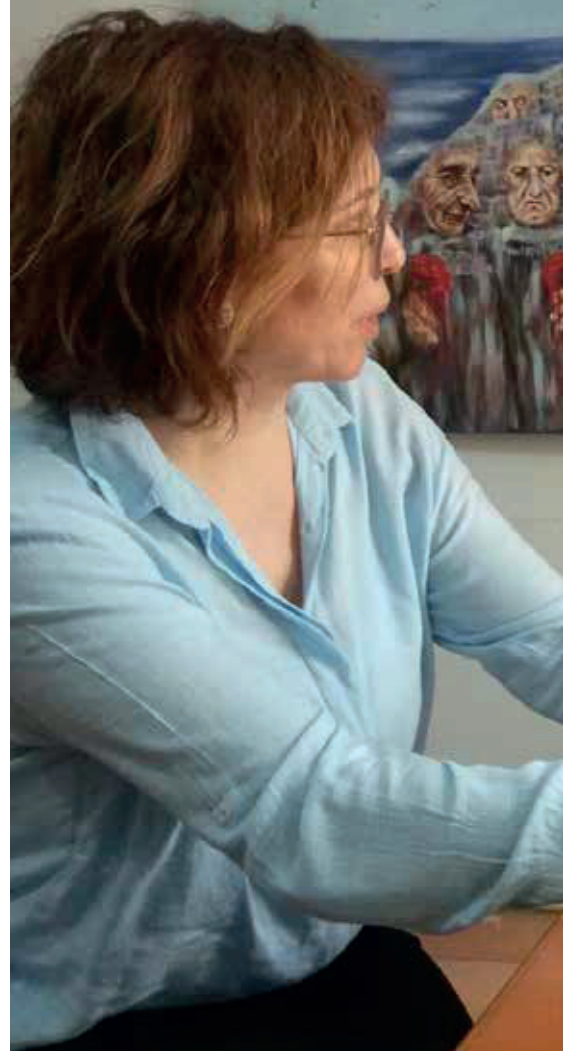
Toplumun gözünden kaçtı dediğin kalıcı değişiklikleri biraz açabilir misin?

Tabii, örneğin disiplin cezalarının kapsamı genişletildi. Zaten hapisanelerde disiplin cezalarının kapsamı çok geniş ve keyfi, bu konuda çok şikayetler alıyoruz. Daha çok, hücre, görüş, iletişim cezaları olarak karşımıza çıkan disiplin cezaları nedeniyle çok büyük mağduriyetler yaşanıyor. Mesela kişi hastaneye gitmek istiyor, talep ediyor, hastaneye gönderilmediği için şikayet dilekçesi yazıyor ve dilekçe yazdığı için disiplin cezası alıyor. Ya da sesini duyurmak ya da tepkisini göstermek için slogan attı ya da kapıya vurdu, ya da ne bileyim kapalı görüşlerde yan kabindeki arkadaşının ailesine geçerken selam verdi (selamı alana da görüş yasağı veriliyor) bunlar hep disiplin cezası nedeni.

Bir diğeri İnfaz hakimliklerinin görev ve yetki alanı genişletildi. İnsan hakları savunucuları ve hukukçular olarak hapisanelerde infaz uygulamalarından dolayı oluşan şikayetleri karara bağlayan hukuki bir mekanizma olmalı diyerek yıllarca infaz hakimlikleri kurulsun ve bu meseleler infaz hakimlikleri tarafından çözüme bağlansın demıştik. İnfaz hakimlikleri kuruldu ama, maalesef ihtiyaca cevap olmadı. Bu son yapılan düzenleme ile bu işe yaramayan mekanizmanın yetki ve görev alanı genişletildi. Mahkemelerin yetki alanındaki bir takım kararlar, değerlendirmeler infaz hakimliklerine devredildi. Mesela bir hükmün niteliği konusunda bir tartışma olduğunda konu bu kararı veren mahkemeye giderdi. Mahkeme dosya üzerinden gerekli değerlendirmeyi yapar kararını verirdi. Şimdi bu kararı dosyayı hiç bilmeyen infaz hakimliği veriyor.

Yine infaz uygulamaları ile ilgili şikayetler söz konusu olduğunda, savcılıkların verdiği karara karşı ağır ceza mahkemesine itiraz yapıyordu, şimdi artık infaz hakimliklerine yapılıyor. Denetimli serbestlik, şartlı tahliye, açık cezaevlerine geçişler gibi konulardaki mahkemelerin yetkileri infaz hakimliklerine devredildi. Dolayısıyla şu anda tek hakimle çalışan infaz hakimlikleri infaz aşamasındaki bütün kararların değerlendirmesi de dahil, onay birimi haline geldi.

Yine hasta mahpuslar meselesi ile ilgili Ceza İnfaz Kanununun 16. maddesindeki düzenleme; hasta mahpus cezaevinde kalabilir veya kalamaz noktasındaki en son değerlendirmeyi Adli Tıp Kurumu'nun (ATK) yapması noktasındaydı. ATK'nın bağımsız bir kurum olmaması nedeniyle bu oldukça sakıncalı bir durumdu ve ciddi itirazlar vardı ATK'ya. Nitekim tam felçli mahpuslara, son evrede kanser hastası mahpuslara bile hapisanede kalabilir raporu verebilen ATK yerine tam teşekküllü devlet hastanelerinin, üniversite hastanelerinin verdiği raporların esas alınması öneriliyordu; talep bunun düzeltilmesiydi ancak düzeltilmedi maalesef. Bu yasayla, Adli Tıp Kurumu bir nevi diğer hastanelerin verdiği raporların onay makamı haline getirilmiş oldu.

“

Covid baskısı altında biz ne affı tartışmış olduk, ne eşitlik ilkesi meselesinde itirazlarımızı hakkıyla savunabildik, ne de toplum kalıcı değişiklikler olduğunu anlayabildi. Sanki sadece Covid'e karşı önlem alınıyormuş gibi bir algı yaratıldı. Nihayetinde karşımıza sakıncalarını zaman içinde daha fazla göreceğimiz bir yasa paketi gelmiş oldu.

”

Bir şey daha var; mahpusların basılı eserlere, süreli süresiz yayınlara ve kitaplara erişimi ile ilgili. Normal koşullarda zaten yayınlar bir denetimden geçiriliyor. Bir talep olduğunda toplatma kararı var mı yok mu vb. bakılarak alınıyor veya alınmıyor. Şimdi yapılan düzenlemede bazı yayınlar, mesela yabancı dilde basılmış yayınların hapisaneye alınması Adalet Bakanlığı'nın onayına bağlandı. Bir diğeri, Basın İlan Kurumu tarafından ilan verilmeyen gazetelerin mahpuslara verilmemesi ile ilgili. Basın İlan Kurumu bir gazeteye ilan verilip verilmeyeceğine dair bir değerlendirme yapıyor, ilan verilebilir bir gazete olarak değerlendirilir ise o zaman o gazete cezaevine girebiliyor. İlan alamayan gazetelerin cezaevine girişi yasaklandı. Dolayısıyla yeni bir değerlendirme de hayatımıza girmiş oldu. Zengin basın yayın araçlarının hapisanelere girmesine imkan verileceği, diğerlerine izin verilmeyeceği, yine kimi dergilerin cezaevine hiç giremeyeceği anlamına

gelmiş oldu. Bu, düşünce ve ifade özgürlüğü, bilgilendirme, bilgi/ haber alma, haber verme hakkı çerçevesinde, basın özgürlüğü ve daha pek çok açıdan tartışılabilir. Cezaevine giremeyen gazete veya dergi açısından ve ona erişemeyen mahpus açısından...

Peki olumlu diyebileceğimiz bir takım değişiklikler de oldu mu?

Evet birtakım olumlu düzenlemeler de oldu. Mesela hamile kadınların tutuklanmaması ile ilgili tedbiren başka cezalandırma yöntemlerini öngörmesi, doğum yapan kadınların 6 aya kadar tutuklanmayıp ceza infaz ertelemesi ya da başka alternatif yaptırımlarla cezalandırılması gibi bazı düzenlemeler var.

Peki bunlar ihtiyaç mıydı? Covid'e karşı önlem amacıyla mahpusların serbest bırakılması için bir yasa ihtiyacı var mıydı? gibi sorularla ilerleyelim. Hasta mahpuslar, hamile veya çocuklu kadınlarla ilgili de bir yasa

ihtiyacı yoktu. Çünkü var olan yasalar zaten bu değerlendirmeye izin verecek durumda. Mesela davası devam edenler için kişinin tutukluluk durumunu mahkemenin değerlendirme yetkisi var. Zorunlu olarak ayda bir tutukluluk incelemesi yapar mahkemeler. Hükümlüler bakımından da infaz savcılıkları bu kararları verebilecek durumda. Yani İnfaz Kanunu içerisindeki kişinin bu koşullarda tutuklu olup olmamasına, tahliyesine ya da infaz ertelemesine karar verilebilmesi için uygundu. Dolayısıyla Covid salgını, hastalık, yaşlılık, hamile veya çocuklu kadınlarla ilgili tahliye veya infaz ertelemesini zaten gerçekleştirebilirlerdi. Bunun için bir yasa yapmaya gerek yoktu. Ama bir yasa yaptılar ve bunu çok olumlu bir gelişme olarak sundular. Oysa aslına bakarsanız özünde hiçbir şey değiştirmemiş oldular.

Bu düzenlemeler mahpuslar açısından da farklı sonuçlar doğurdu ve bu özellikle muhalifler açısından çok tartışıldı. Bundan da söz edebilir misin?

Evet, eşitlik ilkesine aykırılık meselesi, en çok tartıştığımız konulardan birisi. Özellikle şartlı tahliye koşulları, denetimli serbestlik koşulları meselesi çok tartışıldı. Özellikle eşitlik ilkesine aykırılık boyutuyla zaten Anayasa Mahkemesi'ne başvuru yapıldı. Mahpuslar bakımından infazda eşitlik sağlanması gerekiyor. Ancak mevzuatta zaten var olan eşitsizlik bu yasanın infaz oranlarına, denetimli serbestlik koşullarına ilişkin düzenlemeleri ile daha da derinleştirilmiş oldu. Özellikle muhaliflere, siyasi mahpuslara yönelik düşman hukuku uygulandığı eleştirisi vardı biliyorsunuz. Bu yaklaşım infaz paketinde bir kez daha bariz bir şekilde önümüze çıktı. Covid bile bu durumu değiştiremedi.

Öte yandan yasadaki yararlandırılan, özellikle bireye ve topluma karşı şiddet içeren davranışlarda bulunmuş ve halen tehdit oluşturan failerin, tehdit altındakileri koruyucu hiçbir tedbir alınmadan ortalığa salınmış olmasının sonuçlarını maalesef ağır şekilde gördük. Çıktıktan sonra eşini, çocuğunu öldüren insanlar oldu. Covid nedeniyle mahpusun yaşam hakkını korumaya çalıştım diyen devletin, aslında

dışarıda başkalarının yaşam hakkını nasıl ihlal ettiğini hepimize gösterdi. Ve burada diğer bir problem şu, mesela diyelim ki çıktı çocuğunu öldürdü. İnsanlar arasında “bu suçu işleyenleri asacaksınız!” eğilimi geliyor. Çözüm bu değil. Tehdit altındakini koruyacaksınız.

Peki pandemi döneminde hapisbanelerde kalanlar açısından neler oldu?

Hapishanelerin aşırı doluluğu, tutuklamanın zorunlu hallerde uygulanan bir tedbir olduğuna dair ilkeyi ihlal eden yargı tutumu nedeniyle, uzun yıllardır büyük bir sorun. Hapishanelerin aşırı doluluğuna çözüm bulundu, koşullar boşaldı, denildi. Ama bugün hala gelen şikayetlerden, 7 kişilik koğuştaki 39 kişinin, 43 kişinin kaldığını biliyoruz. Dolayısıyla bazı koşullar boşalmamış. Kaldı ki hapishaneler halen kapasitesinin üzerinde dolu.

Covid sürecinde hapishanelerde alınmayan önlemler çok endişe vericiydi. İlk günden bu yana risk grubundakiler serbest bırakılsın, sağlığa erişimin önündeki engeller kaldırılsın demiştik. Sağlığa erişimde zaten ciddi engeller vardı, şimdi daha da kötüsü oldu. Covid nedeniyle mahpuslar revire, hastaneye götürülemez, tedavi alamaz haldeler. Hapishanelerde temizlik malzemesi, maske, eldiven verilmesi, yeterli beslenme olanaklarının sağlanmaması, aile ve avukat görüşü yasaklandığından dışarıyla iletişim noktalarında da çok ciddi sorunlar yaşanıyor. Şeffaf bir salgın yönetimi sağlanmadı.

Aslında iyi bir düzenleme yapılabilirdi, ama hastanelerde de uzun bir süre düzenleme yapılmadı. Buna rağmen iktidar hastanelerden ve hapisbanelerden bir başarı öyküsü çıkarma peşine düştü. Bu konuda sen ne düşünürsün?

Burada “bir başarı öyküsü” var: toplumun geniş kesimleri tarafından uzun süredir var olan af beklentisi muhalifleri dışarıda bırakarak hayata geçirildi. Endişe verici olan şey şu bence. Toplum konuyu şöyle ele alıyor: pandemi var, bu süreçte acil önlemler alınması lazım, bu yüzden insanlar tahliye olsun diye bu yasa yapıldı. Hükümet yasayı öne çekerek tam da

bu algıyı yarattı. Oysa hükümetin asıl niyetinin covid olmadığını, asıl hedefin kalıcı değişiklikler olduğunu görüyoruz. Dolayısıyla infaz kanunundan CMK’ya kadar bir çok yasada yasaklayıcı, kısıtlayıcı kalıcı değişiklikler oldu. Dolayısıyla hükümetin yasayı gündeme getirmedeki asıl amacıyla toplumun algıladığı amaç arasında çok ciddi farklılıklar var. Bu durum herkesi çok zorladı. Hukukçular, insan hakları savunucuları dahil birçok kesimin tartışırken kafası karıştı.

Pandemi döneminde İnsan Hakları Derneği olarak çalışmalarınızı nasıl yürüttünüz, ne tür başvurular aldınız?

Dernek ofisimizi açık tuttuk bu dönemde, başvuruların alınması ve takip edilmesi noktasında, bulaştırıcılık konusuna da dikkat ederek var olan düzenimizi sürdürdük. Bu dönemde toplumun her kesiminden başvurular aldık. Mültecilerden, hapishanelerden ve yoksul kesimden yoğun başvuru geldi. İşten çıkarılma, gelirden yoksun kalma, destek ve dayanışmadan yoksun kalma dolayısıyla açlık hali, yardım başvurularına cevap alamama, hastanelere kabul edilmeme yahut hastanelerde test yapılmaması, bilgilendirme eksikliği, tedavi önerilmeden eve gönderilme gibi şikayetler oldu. Hapishanelerden, hem mahpuslardan hem mahpus yakınlarından çok fazla başvuru geldi. Neredeyse tamamı bu süreçte tahliye edilerek dışarı koşullarında yaşamak istediklerini belirtiyorlardı. Mahpus yakınları süreci yakından takip edememelerinden çok endişeli.

Derneğimize; tüketici haklarından psikolojik olarak yaşadığı sorunlara kadar, o kadar çok sebeple başvuru oluyor ki. Tabi yaşanan mağduriyetle kıyaslandığında çok çok azının bize yansıdığını biliyoruz; ama bundan bir fotoğraf çıkıyor. Her şeyi yansıtan fotoğrafın önemli bir parçası burada. Bu da bize devletin hak ve özgürlükler aleyhine nasıl tutum aldığını ve sorumlulukları nasıl göz ardı ettiğini, nasıl çiğnediğini gösteriyor. İnfaz yasasını tartışırken de nasıl manipülasyon uyguladığını gördük. İnfaz yasasının gerekçeler bölümünde o kadar mükemmel girişler yapıyorlar ki;

çağdaş ceza hukuku, çağdaş hukukun gerektirdikleri...neredeyse tüm yasaklar gidecek özgürlükler gelecek diye düşünürsün.

Son olarak Covid-19 bize nasıl izler bıraktı? Bir hukukçu, bir kadın, bir insan hakları savunucusu olarak önümüzdeki sürece ilişkin ne dersin?

Belli ki bu süreç biraz uzun olacak. Şu ana kadarki süreci değerlendirdiğimizde, iktidardakilerin bu dönemi de “bir lütf olarak” değerlendirdiklerine tanık oluyoruz. Kapitalizmin içinde bulunduğu ağır krize karşı aslında bir bütün olarak bu süreçten yararlandığını ve yararlanacağını; getirilen yasak ve kontrol uygulamalarının süreklileştirilme olasılığı olduğunu düşünüyorum. Üstelik toplum hastalıktan korunma kaygısı ile özgürlüklerinden haklarından vazgeçmeye kolaylıkla razı edilebiliyorken bu daha da mümkün görünüyor. Bu süreçte biz canımızla uğraştığımız sanıyoruz ama belediyelere kayyum atanıyor, her gün operasyonlar oluyor, insanlar gözaltına alınıyor ve bir yandan da yasalar değiştiriliyor. İktidar bir yandan da zor koşullarının bütün araçlarını yaratıyor, güçlendiriyor. OHAL ve sıkıyönetim dönemlerinden daha fazla kısıtlama uygulanıyor ama toplumsal bir tepki yok.

Sosyal bir yaratık olan insan sosyalligine mesafe koydu ve bencil bir bireye dönüştü hızla. Dayanışma zayıfladı. ‘İnsan haklarıyla insandır’ diyoruz ama dünyayı yönetenler bedensel olarak sağlıklı olma halini varlık nede-nimiz olarak kabul etmemizi istiyorlar. Bütün insanlığın buna zorlandığı, alıştırıldığı ve kabul ettirildiği bir süreçten geçiyoruz. Yarın deseler ki şurada hastalık var ve karantinaya alıyoruz, ya da takip için koluna şunu takacağız, istemesek de kabul edeceğiz; çünkü başka seçeneğimiz olmayacak. Covid tehlikesi bitse bile başka hastalıklar aynı şekilde yaşamımıza girebilecek artık, bunu biliyoruz. Covid günlerinde en çok Orwell’in 1984 romanını anımsıyorum. Umarım sonumuz öyle olmaz.

Sonuç olarak; “yarın güzel olacak” biçiminde iyimser değilim. Ama bu oyunu bozabileceğimize dair halen umutluyum...